การดูแลผู้ป่วยและการตายผิดธรรมชาติในสถานพยาบาล : ตัวอย่างกรณีความไม่เข้าใจของฝ่ายผู้ป่วยและผู้ตาย

วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์ พ.บ., น.บ.ท., ว.ว.นิติเวชศาสตร์*

การประกอบวิชาชีพแพทย์ในประเทศไทยมิใช่ว่าจะมีดุลพินิจในการดูแลรักษาผู้ป่วยอย่างไรก็ได้ตามแต่ใจแพทย์เจ้าของไข้ แต่จะต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานในการดูแลผู้ป่วยด้วย อีกทั้งยังมีกรอบของกฎหมายที่แพทย์จะต้องปฏิบัติตามซึ่งอาจถือได้ว่ามีทั้งกฎหมายวิชาชีพและกฎหมายทั่วไปที่ควบคุมแพทย์อยู่ ยิ่งกว่านั้นเมื่อผู้ป่วยถึงแก่ความตายและการตายนั้นเป็นการตายผิดธรรมชาติเข้าข่ายในมาตรา 148 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา[1] แพทย์ยังต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์ที่กฎหมายกำหนดไว้ร่วมกับเจ้าพนักงานซึ่งอาจเป็น 2 หรือ 4 ฝ่าย แล้วแต่กรณีตามมาตรา 150[1,2] และยังต้องมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร์ พ.ศ.2534[3] ในการแจ้งการตายด้วยโดยแพทย์จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเคร่งครัดไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มิเช่นนั้นแพทย์เองก็จะต้องมีความผิดอาญาตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือการที่แพทย์จะต้องปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานทางการแพทย์[4] แต่ทางฝ่ายผู้ป่วยซึ่งอาจเป็น ญาติ เพื่อนสนิท นายจ้าง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่แพทย์จะปฏิบัติหรือปฏิบัติอยู่แล้ว เช่น 1) ผู้ป่วยที่เป็นโรคร้ายหรือได้รับอันตรายจากสารพิษหรือภาวะอื่นใด และแพทย์ต้องการที่จะกู้ชีพผู้ป่วย (resuscitate) แต่ทางฝ่ายผู้ป่วยไม่ต้องการให้มีการกู้ชีพ 2) เมื่อการตายของผู้ป่วยเป็นการตายผิดธรรมชาติในสถานพยาบาล แล้วทางฝ่ายผู้ป่วย (ผู้ตาย) ต้องการนำศพออกโดยเร็วที่สุดโดยไม่เข้าใจในกระบวนการของกฎหมายที่บัญญัติไว้ในเรื่องการชันสูตรพลิกศพและอาจต้องมีการส่งศพเพื่อการผ่าตรวจต่อ สิ่งที่กล่าวมานี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่ของแพทย์ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรม อีกทั้งยังง่ายหรือเป็นจุดเปราะบางต่อการที่จะเกิดกรณีพิพาทขึ้นระหว่างบุคลากรทางการแพทย์ของสถานพยาบาลและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายผู้ตาย ผลที่ตามมาก็คืออาจส่งผลถึงชื่อเสียงของแพทย์และของสถานพยาบาล ยิ่งถ้าเป็นแพทย์หรือสถานพยาบาลที่มีชื่อเสียงด้วยแล้วยิ่งต้องระมัดระวังและมิต้องการให้เกิดกรณีพิพาทดังกล่าวขึ้นเลย แต่จะทำอย่างไรเมื่อความต้องการของสองฝ่ายสองด้านแตกต่างกัน (ความต้องการของฝ่ายผู้ป่วยต่างกับฝ่ายแพทย์ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้)

กรณีอุทาหรณ์

อาการสำคัญ:

ผู้ป่วยเป็นชายอายุ 27 ปี สัญชาติและเชื้อชาติพม่า นายจ้างส่งตัวเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลแห่งหนึ่งด้วยอาการไม่รู้สึกตัว ด้วยประวัติว่าถูกเพื่อนคนงานด้วยกันทำร้ายแล้วจับกรอกน้ำยาบางอย่างเข้าปาก

*ภาควิชานิติเวชศาสตร์, คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร 10700.

ประวัติโดยย่อ:

ได้ประวัติว่าผู้ตายเป็นลูกจ้างของบริษัทแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี ได้มีเรื่องพิพาทกับเพื่อนคนงานด้วยกัน แล้วถูกเพื่อนคนงานทำร้าย แล้วเอายาฆ่าหญ้ากรอกปาก นายจ้างได้รีบส่งผู้ป่วยไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลในจังหวัดกาญจนบุรี 2 วันต่อมาได้รีบย้ายมาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร

การตรวจร่างกาย

ลักษณะผู้ป่วยดูแข็งแรงอย่างผู้ใช้แรงงานทั่วไป เป็นชาวเอเชีย ผิวคล้ำ ตัวค่อนข้างเหลือง (น่าจะจากโรคทางตับ) ไม่พบบาดแผลชัดเจนตามร่างกาย พบเพียงรอยคล้ายรอยไหม้จากสารเคมีที่ริมฝีปาก ทำให้ริมฝีปากค่อนข้างคล้ำขึ้นและบวมมาก ตามแขนขาและร่างกายไม่พบบาดแผลที่มีความรุนแรงอย่างชัดเจน มีรอยช้ำอยู่บ้างที่แขนแต่ไม่ชัด เนื่องจากสีผิวที่ค่อนข้างคล้ำของผู้ป่วย ผู้ป่วยไม่รู้สึกตัว ไม่สามารถหายใจเองได้ ฟังปอดมีเสียงกรอบแกรบ จากการตรวจเพิ่มเติมอื่นๆ ประกอบ เชื่อว่าผู้ป่วยน่าจะได้รับสารเคมีที่เป็นพิษเข้าสู่ร่างกาย จำเป็นต้องถูกรับไว้ในหออภิบาลทันที

การดำเนินโรคและความต้องการของฝ่ายผู้ป่วย

หลังเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลไม่นาน ผู้ตายเริ่มมีสภาพน่าวิตก มีความดันโลหิตต่ำ ตัวเหลือง ไตไม่ทำงาน ไม่มีปัสสาวะออกเลย เริ่มไม่ตอบสนองต่อการตรวจทางการแพทย์มากยิ่งขึ้น และเห็นว่าจะไม่มีหวังในการที่จะฟื้นคืนชีพมาอย่างแน่นอน นายจ้างและเพื่อนคนงานไม่ต้องการให้ทำการช่วยเหลือผู้ป่วยต่อไป แต่ต้องการนำผู้ป่วยไปรักษาตัวต่อที่โรงพยาบาลทองผาภูมิ ซึ่งใกล้ที่ทำงานและใกล้บ้านและให้ไปเสียชีวิต ณ ที่ดังกล่าว

ปัญหา

กรณีพิพาทกับทางฝ่ายผู้ป่วย

เนื่องจากทางฝ่ายผู้ป่วยต้องการนำผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลเพื่อกลับภูมิลำเนาเป็นการด่วน และไม่ต้องการให้มีการกู้ชีพใด ๆ กับผู้ป่วยอีกต่อไปถ้าผู้ป่วยหยุดหายใจหรือหัวใจหยุดเต้น และต้องการให้นำเครื่องช่วยต่าง ๆ ออกทั้งหมด แต่ทางสถานพยาบาลเห็นว่าการทำเช่นนั้นรวมถึงการให้ผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลเท่ากับเป็นการปล่อยให้ผู้ป่วยเสียชีวิตนั่นเอง ซึ่งอาจกระทบถึงมาตรฐานและจริยธรรมของสถานพยาบาลและแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยได้ จึงไม่ยินยอม แต่ฝ่ายผู้ป่วยยังคงต้องการเช่นนั้น จึงเกิดเป็นกรณีกึ่งพิพาทขึ้นและทำท่าว่าจะเกิดเป็นกรณีพิพาทเต็มรูปแบบ คือทางฝ่ายผู้ป่วยยืนยันต้องการที่จะนำผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลให้จงได้ กรณีการขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับการนำผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลเริ่มหนักมากขึ้น เพราะฝ่ายผู้ป่วยเริ่มที่จะรุมเร้าและก่อกวนโดยต้องการให้ฝ่ายแพทย์รีบดำเนินการจำหน่ายผู้ป่วยเป็นการด่วน จนฝ่ายแพทย์ไม่มีความสะดวกที่จะรักษาพยาบาลผู้ป่วย อีกทั้งเริ่มนำเรื่องค่าใช้จ่ายเข้ามาเป็นเครื่องต่อรอง และอาจถึงกับใช้กำลังเพื่อให้จำหน่ายผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาล ถึงขั้นตอนนี้ทางฝ่ายแพทย์เริ่มเกิดความสงสัยอย่างมากและเริ่มเป็นห่วงในสภาพของผู้ป่วย เพราะดูเหมือนว่าทางฝ่ายผู้ป่วยจะต้องการให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตายโดยเร็ว ซึ่งอาจเกี่ยวกับการที่ผู้ป่วยถูกกรอกยาฆ่าหญ้ามานั่นเอง

ในขณะที่ยังมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการนำตัวผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลอยู่นั้น ผู้ป่วยเกิดหัวใจหยุดเต้นเฉียบพลัน (acute cardiac arrest) ทางฝ่ายแพทย์ได้เริ่มจะเข้ากู้ชีพ แต่ฝ่ายผู้ป่วย (อันประกอบด้วยนายจ้างและลูกจ้าง) เข้าขัดขวางการดำเนินการดังกล่าวและแสดงท่าทีในเชิงข่มขู่ไม่ให้กระทำการใด ๆ จนในที่สุดผู้ป่วยรายนี้ก็ถึงแก่ความตายเพราะช่วยเหลือผู้ป่วยได้ไม่เต็มที่ จากนั้นฝ่ายผู้ป่วยต้องการนำศพออกจากสถานพยาบาลเป็นการด่วน โดยไม่ต้องการให้มีการแจ้งต่อพนักงานสอบสวน ณ สถานที่ที่สถานพยาบาลตั้งอยู่ไม่ต้องการให้มีการชันสูตรพลิกศพ ไม่ต้องการให้ผ่าศพตรวจหรือส่งศพเพื่อการตรวจหรือผ่าตรวจ ณ ที่

ใดอีก แต่ทางสถานพยาบาลและแพทย์ยืนยันว่าจะต้องมีการแจ้งต่อพนักงานสอบสวนและให้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนว่าจะดำเนินการอย่างใดต่อไป **จึงเกิดเป็นกรณีพิพาทขึ้น**กับทางฝ่ายผู้ป่วยอีกเป็นช่วงที่สอง

ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้มาถึงที่สถานพยาบาลแล้วจึงสามารถจัดการชันสูตรศพขั้นต้นและนำศพผู้ตายเพื่อการตรวจต่อได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะพนักงานสอบสวนเป็นผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการตายผิดธรรมชาติอย่างเต็มที่และเป็นเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพด้วย (ในเรื่องชันสูตรพลิกศพนี้ในประเทศไทยใช้ระบบตำรวจคือพนักงานสอบสวนนั่นเอง) ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) สั่งอย่างใดก็จะต้องเป็นตามนั้น ศพจึงต้องถูกนำไปเพื่อการตรวจต่ออย่างไม่มีปัญหาอีก และฝ่ายผู้ป่วย (ผู้ตาย) ไม่กล้าที่จะขัดแย้งกับพนักงานสอบสวนอีกต่อไป

วิเคราะห์ปัญหากับการดำเนินการกรณีที่ฝ่ายผู้ป่วยไม่ต้องการให้มีการกู้ชีพหรือช่วยเหลือผู้ป่วยต่อไปและต้องการนำผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลโดยเร็วที่สุด

การจำหน่ายผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลตามที่ฝ่ายผู้ป่วยร้องขอนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเหตุผลหลายประการดังนี้

1. ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่สามารถเคลื่อนย้ายหรือจำหน่ายเพื่อการรักษาตัวต่อ ณ สถานพยาบาลในที่ห่างไกลได้ เพราะสภาพทั่วไปยังไม่มั่นคงและคงที่ (unstable)

2. การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยหรือจำหน่ายเพื่อนำกลับไปจังหวัดกาญจนบุรี คงเป็นไปไม่ได้ที่จะไปถึงจุดหมายปลายทาง เนื่องจากสภาพดังกล่าวผู้ป่วยจะต้องเสียชีวิตระหว่างทางอย่างแน่นอน

3. เมื่อผู้ป่วยเสียชีวิต (ระหว่างทาง) ก็จะต้องเข้ารับการตรวจ ณ สถานพยาบาลระหว่างทางแห่งหนึ่งแห่งใดอย่างแน่นอนเพื่อให้มีการวินิจฉัยการตาย และจะต้องมีการออกหนังสือรับรองการตายเพื่อทำมรณบัตรต่อไป ทางโรงพยาบาลที่รับไว้ย่อมต้องตำหนิโรงพยาบาลที่สั่งจำหน่ายผู้ป่วย

4. กรณีที่ผู้ป่วยมีประวัติได้รับยาฆ่าหญ้ามา ซึ่งสอดคล้องกับการตรวจร่างกายที่ได้ในขั้นต้น ย่อมถือว่าเป็นการตายผิดธรรมชาติ จึงต้องมีการแจ้งพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่ และต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพ ยิ่งทำให้ทางสถานพยาบาลที่สั่งจำหน่ายผู้ป่วยถูกตำหนิมากเข้าไปอีก และอาจมีผู้นำเรื่องแจ้งต่อแพทยสภาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนถึงการที่สถานพยาบาลดังกล่าวขาดความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ผลที่ตามมาจึงมีมากมายเหนือคณานับ

ทางที่เป็นไปได้ในการจำหน่ายก็คือการจำหน่ายเพื่อส่งตัวไปรับการรักษาต่อ ณ สถานพยาบาลที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง (referred for proper management) เท่านั้น ซึ่งสถานพยาบาลที่รับตัวไว้จะต้องมีความสามารถในการดูแลผู้ป่วยได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสถานพยาบาลที่ถูกรับไว้รักษาตัวในขณะนี้เท่านั้น จึงเกิด**กรณีแนวทางในการดำเนินการ**เรื่องการยินยอมให้ผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลตามที่ทางฝ่ายผู้ป่วยต้องการ

พิจารณาความถูกต้อง

โดยหลักในวิชาชีพแพทย์ การดูแลรักษาผู้ป่วยนั้นจะต้องกระทำอย่างเต็มที่ตามมาตรฐานในการดำเนินการทางการแพทย์และจะต้องหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดในการที่จะทำให้ผู้ป่วยอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายโดยเฉพาะต่อชีวิตและร่างกายของผู้ป่วย

พิจารณาความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

กรณีที่แพทย์หรือฝ่ายแพทย์ได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมิชอบด้วยหลักเกณฑ์ทางมาตรฐานทางการแพทย์และทางกฎหมายแล้วอาจเกิดความเสี่ยงขึ้น อาจเป็นความผิดในทางอาญา ในทางแพ่ง ในทางจริยธรรม และด้านอื่น ๆ อีกได้

ในกรณีอุทาหรณ์นี้ ความเสี่ยงคือ

1. **ในทางอาญา**[5]

มาตรา 288

"ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี"

มาตรา 289

"ผู้ใด

..... **ฯลฯ**

(4) ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน

..... **ฯลฯ**

ต้องระวางโทษประหารชีวิต"

มาตรา 307

"ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการ หรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

มาตรา 374

"ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

2. **ในทางแพ่ง**

มาตรา 420[6]

"ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

เมื่อผู้ป่วยถูกกระทำละเมิดก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกับผู้กระทำละเมิดได้ ซึ่งเป็นผลจากการกระทำละเมิด

มีบัญญัติไว้ในกฎหมายเช่นเดียวกัน ดังนี้

1) ค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงิน[7,8]

ประกอบด้วยค่าเสียหายดังต่อไปนี้

1.1) ค่ารักษาพยาบาล

1.2) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นที่ต้องใช้ระหว่างรักษาพยาบาล

1.3) ค่าเสียความสามารถในการประกอบการงานในปัจจุบัน

1.4) ค่าเสียความสามารถในการประกอบการงานในอนาคต

2) ค่าความเสียหายอันมิใช่เป็นตัวเงิน[9,10]

2.1) ค่า "ขาดความสุขสำราญ" เพราะร่างกายพิการ ทำให้สังคมรังเกียจ อับอายขายหน้า ไม่ได้เล่นกีฬา ไม่ได้สมรส ขาดความสุขสำราญ เป็นค่าเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางจิตใจ เป็นเรื่องการขาดหรือสูญเสียความสุขสำราญจากความรู้สึกที่ดี

2.2) ค่า "ทนทุกขเวทนา" เป็นเรื่องของการต้องทนยอมรับความเจ็บปวด หรือทรมาน

หมายเหตุ: รายละเอียดสามารถอ่านได้ในเอกสารที่ผู้เขียนเคยเขียนแล้ว[8]

3. ในทางจริยธรรม

อาจเกิดความผิดด้านจริยธรรมตามข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ได้[11] โดยเฉพาะในเรื่องมาตรฐานการประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามหมวด 3 ข้อ 1

"ข้อ 1. ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องรักษามาตราฐานของการประกอบวิชาชีพเวชกรรมในระดับที่ดีที่สุด และพยายามให้ผู้ป่วยพ้นจากอาการทรมานจากโรคและความพิการต่าง ๆ โดยไม่เรียกร้องสินจ้างรางวัลพิเศษนอกเหนือจากค่าบริการที่ควรได้รับตามปกติ"

4. **ในทางอื่น ๆ**

อาจถูกร้องเรียนต่อองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางภาครัฐ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และภาคเอกชนโดยเฉพาะหน่วยงานอิสระ (non governmental organization) เช่น สภาทนายความ มูลนิธิคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ฯลฯ ถึงพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจทำให้แพทย์ต้องถูกกล่าวหาถึงการที่ไม่กระทำตามหน้าที่ของแพทย์ตามมาตรฐานหรือเกณฑ์อย่างดีที่สุด

แนวทางปฏิบัติ

จะกระทำตามขั้นตอนและตามความรุนแรงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายผู้ป่วยและฝ่ายแพทย์ในสถานพยาบาล ดังนี้

1. แพทย์ต้องอธิบายให้ฝ่ายผู้ป่วยทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องรับผู้ป่วยไว้ในสถานพยาบาล ซึ่งอาจชี้แจงให้เห็นว่า

1.1 ผู้ที่จะมีสิทธิในการให้ความยินยอมหรือไม่ ต้องเป็นบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมาย

1.2 มีความจำเป็นในด้านจริยธรรมและทางกฎหมายของฝ่ายแพทย์ มิใช่แพทย์ต้องการให้ผู้ป่วยอยู่ในสภาพเช่นนี้ แต่มีกรอบของกฎหมายกำหนด

1.3 สภาวะที่อาจมีการเคลื่อนย้ายได้ถ้าเป็นการกระทำที่ได้มาตรฐาน เช่นย้ายไปยังสถานพยาบาลที่ได้มาตรฐาน โดยวิธีการทางการแพทย์ที่ได้มาตรฐาน เช่น โดยมีรถพยาบาลไปส่ง

2. ให้ผู้บริหารหรือผู้ที่มีทักษะในการเจรจาอธิบายความดังกล่าว เช่น อาจมีทีมเจรจา (compromized team) ที่มีอยู่ในสถานพยาบาลหลายแห่งเป็นผู้ดำเนินการ

3. เมื่อเหตุการณ์รุนแรงและไม่สามารถที่จะอธิบายให้กับฝ่ายผู้ป่วยได้เข้าใจได้แล้ว ย่อมจำเป็นต้องแจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน ณ สถานีตำรวจที่สถานพยาบาลนั้นตั้งอยู่ เพื่อ

3.1 ให้รับทราบถึงกรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างสถานพยาบาลกับฝ่ายผู้ป่วย

เหตุผล เพื่อ

ก. ให้เห็นถึงความจำเป็นของสถานพยาบาลในการที่ต้องรับและดูแลผู้ป่วยอย่างเต็มที่ ตามหลักเกณฑ์และจริยธรรมทางการแพทย์

ข. ให้เห็นว่าสถานพยาบาลพร้อมที่จะจำหน่ายผู้ป่วยได้เมื่อสภาพของผู้ป่วยดีขึ้นถึงขั้นที่น่าพอใจหรือสามารถจำหน่ายออกไปยังสถานพยาบาลที่มีความสามารถในการดูแลผู้ป่วยได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสถานพยาบาลที่ผู้ป่วยอยู่ในขณะนี้

3.2 ขอความยินยอมกับพนักงานสอบสวน กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าสมควรจำหน่ายผู้ป่วยได้ตามความต้องการของฝ่ายผู้ป่วย

เหตุผล เพื่อ

ก. มิให้เห็นว่าสถานพยาบาลดังกล่าวผิดจริยธรรมและมาตรฐานในการดูแลผู้ป่วย แต่เป็นเพราะมีความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เกิดเรื่องกับฝ่ายผู้ป่วย โดยการจำหน่ายนี้เป็นกรณีที่มีความจำเป็นและพนักงานสอบสวนเห็นว่าเป็นการสมควรที่สุดเพื่อมิให้เกิดเรื่องราวพิพาทขึ้น

ข. การดำเนินการโดยความจำเป็นดังกล่าวจะทำให้สถานพยาบาลและแพทย์ที่เกี่ยวข้องมีข้ออ้างถึงความจำเป็นซึ่งจะส่งผลถึงกรณีที่อาจมีการกล่าวหาในทางอาญาและทางแพ่งตามมา

3.3 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนให้เป็นดุลพินิจของฝ่ายสถานพยาบาลเช่นนี้ไม่สามารถที่จะจำหน่ายผู้ป่วยได้เช่นเดียวกัน และถ้าเกิดเรื่องราวขึ้นจะต้องแจ้งความร้องทุกข์ลงในบันทึกประจำวัน

เหตุผล

สถานพยาบาลไม่สามารถจำหน่ายผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาล ถ้าผู้ป่วยยังไม่อยู่ในสภาวะที่เหมาะสม

วิเคราะห์ปัญหาที่ฝ่ายผู้ป่วยต้องการนำศพออกจากสถานพยาบาลโดยเร็ว

เมื่อผู้ป่วยถึงแก่ความตาย กรณีพิพาทเกี่ยวกับการขอจำหน่ายผู้ป่วยก็หมดไป แต่ทางฝ่ายผู้ป่วยต้องการที่จะนำศพออกจากสถานพยาบาลอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องการให้มีการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน ไม่ต้องการให้มีการผ่าศพตรวจ ไม่ต้องการให้มีการเคลื่อนย้ายศพไป ณ ที่อื่นใดนอกจากกลับภูมิลำเนาของผู้ตายเลย จึงเกิดกรณีพิพาทกับฝ่ายแพทย์และสถานพยาบาลอีก ทั้งนี้เพราะกรณีดังกล่าวเป็นการเสียชีวิตจากการตายผิดธรรมชาติซึ่งจำเป็นต้องแจ้งต่อพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่ และจะต้องดำเนินการให้มีการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว

วิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการดำเนินการ

ผู้ตายรายนี้มีการตายผิดธรรมชาติอย่างแน่นอน เพราะจากประวัติเห็นได้ว่ามีเรื่องกับเพื่อนคนงานด้วยกันและถูกทำร้าย ถูกจับกรอกยาฆ่าหญ้า แต่ถึงแม้ว่าจะมิได้มีประวัติเช่นนี้ก็ตามก็ต้องถือว่าเป็นการตายผิดธรรมชาติอยู่ดี เข้าข่ายการตายโดยมิปรากฏเหตุนั่นเอง

กรณีที่เป็นการตายผิดธรรมชาตินั้น สิ่งสำคัญที่แพทย์จะต้องรู้และจะต้องยึดถือในการปฏิบัติตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ก็คือ "จะต้องให้มีการชันสูตรพลิกศพ" ร่วมกับเจ้าพนักงาน ซึ่งอาจเป็น 2 ฝ่าย หรือ 4 ฝ่าย แล้วแต่กรณี[12] กล่าวคือ

1. กรณีที่เป็นการตายผิดธรรมชาติชนิดทั่วไปต้องดำเนินการโดย 2 ฝ่าย

2. กรณีที่เป็นการตายผิดธรรมชาติชนิดพิเศษต้องดำเนินการโดย 4 ฝ่าย

นอกจากนี้จะต้องมีการแจ้งการตายแก่นายทะเบียนท้องที่ (เขต/อำเภอ) ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร์ พ.ศ. 2534 อีกด้วย เพราะเป็นกฎหมายคนละส่วนกัน ซึ่งแพทย์ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยในทุกประเภทของกฎหมาย

พิจารณาเรื่องการตายผิดธรรมชาติกรณีอุทาหรณ์

กรณีนี้เกี่ยวข้องกับความต้องการของสามด้านสามฝ่ายด้วยกัน คือ

1. **ด้านผู้ตาย**

จุดประสงค์: นำศพออกจากสถานพยาบาลเพื่อดำเนินการต่อ อาจเป็นการนำศพไปทำพิธีต่าง ๆ เช่น ไปสวด ฝัง เผา หรือส่งกลับภูมิลำเนา จังหวัดหรือประเทศของตน

ความต้องการ

ก. นำศพออกจากสถานพยาบาลให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อดำเนินการตามจารีตประเพณีอย่างหนึ่งอย่างใด

ข. ไม่ต้องการให้มีการกระทำใด ๆ กับศพ แม้ว่าจะถึงแก่ความตายแล้ว เพราะยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการกระทำต่างๆ ต่อศพ เช่น การจัดการกับศพจะทำให้ไม่ไปสู่สุขคติ เกิดมาชาติหน้าแล้วจะมีร่างกายไม่สมประกอบจะมีความทุกข์ทรมานในชาติหน้าหรือหลังจากนี้ไปแล้ว เป็นต้น

2. **ด้านสถานพยาบาล**

จุดประสงค์: 2 ประการสำคัญคือ

2.1 เรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อการรักษาพยาบาลที่ได้ให้ไปแล้ว

2.2 เรื่องการที่จะต้องดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อ

ก. การเป็นสถานพยาบาลที่มีมาตรฐาน

ข. การไม่ทำผิดกฎหมายในด้านที่เกี่ยวข้อง

ความต้องการ

ก. ต้องการได้รับค่ารักษาพยาบาลจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเร็วที่สุด

ข. ต้องการให้มีการดำเนินการตามกฎหมายอย่างถูกต้อง

ค. ต้องการรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงของการตายผิดธรรมชาตินั้น

ง. ไม่ต้องการให้มีข้อครหาถึงการรักษา การดำเนินการ ไม่ว่าจะในช่วงที่ผู้ป่วยยังมีชีวิตอยู่ หรือในขณะที่ตายไปแล้ว

3. ด้านบทบัญญัติของกฎหมาย

จุดประสงค์: ต้องการให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข เพื่อให้การตายที่เกิดขึ้นมีความกระจ่างว่าเป็นกรณีที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาหรือไม่ เช่น การตายที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากฆาตกรรมก็ได้ มิใช่เป็นการฆ่าตัวตายหรือจากอุบัติเหตุ ซึ่งถ้าเป็นการกระทำโดยผู้อื่นในการฆาตกรรม ก็ต้องมีการนำผู้ที่กระทำผิดมารับโทษตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ด้วย

ความต้องการ

ก. จัดให้มีการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมาย

ข. มีการผ่าศพตรวจเพื่อการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

การดำเนินการที่เหมาะสม

เมื่อความต้องการของแต่ละฝ่ายที่มีอยู่แตกต่างกันจึงอาจเกิดกรณีพิพาทขึ้นมาโดยเฉพาะระหว่างฝ่ายผู้ตายกับฝ่ายสถานพยาบาล เพราะสถานพยาบาลเป็นผู้ที่เก็บรักษาศพอยู่และต้องการที่จะให้มีการดำเนินการกับศพต่อไป (ตามกฎหมาย) แต่ฝ่ายผู้ตายต้องการนำศพออกจากสถานพยาบาลให้เร็วที่สุด จึงต้องมีแนวทางในการปฏิบัติ

1. ต้องพยายามอธิบายถึงขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หมายถึง

1.1 อธิบายว่าสิ่งที่ทางสถานพยาบาลได้กระทำอยู่นั้นเป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ ถ้าไม่ทำจะมีความผิดได้ มิใช่ว่าเป็นความต้องการของสถานพยาบาลที่จะให้มีการหน่วงเหนี่ยวศพและผ่าศพแต่อย่างใด

1.2 ดุลพินิจในการดำเนินการขั้นต่อไปขึ้นกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองแล้วแต่กรณี คือเป็นการตายผิดธรรมชาติชนิดสามัญหรือชนิดพิเศษ

1.3 ถ้ามีความประสงค์อย่างใด ให้ประสานกับพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่สถานพยาบาลตั้งอยู่ เช่น ถ้าพนักงานสอบสวนไม่ติดใจที่จะให้ส่งศพต่อไม่ต้องส่งศพไปเพื่อการผ่าตรวจได้

2. หลีกเลี่ยงการพิพาทที่อาจเกิดขึ้นกับทายาทหรือฝ่ายผู้ตาย

2.1 ผู้ที่เข้าประสานต้องใจเย็น

2.2 ใช้หลักเกณฑ์ในการอธิบาย

2.3 ถ้อยคำในการพูดและอธิบายต้องเหมาะสม กล่าวคือ

ก. ไม่เป็นในเชิงยั่วยุ ท้าทาย

ข. น้ำเสียงไม่เป็นการตัดตอนหรือไม่มีเยื่อใย

ค. ทำในลักษณะที่เห็นใจดีที่สุด

2.4 ที่ดีที่สุดต้องพยายามให้ทราบถึงดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและพยายามให้ติดต่อกับพนักงานสอบสวน

3. ผลักภาระในการตัดสินใจให้กับพนักงานสอบสวนให้มากที่สุด จึงต้องรีบดำเนินการแจ้งต่อพนักงานสอบสวนให้เร็วที่สุดเพื่อพนักงานสอบสวนจะได้มา ณ สถานพยาบาลเพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้เร็วที่สุด เท่ากับโอนการรับผิดชอบในศพดังกล่าวให้กับพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย แล้วญาติผู้ตายหรือฝ่ายผู้ตายจะต้องเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) แทน

4. ต้องพยายามแยกขั้นตอนการดำเนินการในการชันสูตรพลิกศพออกจากเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิด

ขึ้นในการรักษาพยาบาลของผู้ตาย

5. ต้องระวังถูกกล่าวหาว่าใช้การยึดหน่วงศพเป็นเครื่องต่อรองในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลก่อนตายเพราะต้องเข้าใจว่าเป็นคนละเรื่องกัน (เป็นเรื่องในทางกฎหมายต่างกัน คือเป็นเรื่องทางแพ่งตามกฎหมายแพ่งและทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) โดยฝ่ายแพทย์ต้องอธิบายให้เข้าใจว่าการตายผิดธรรมชาตินี้จำเป็นต้องมีการชันสูตรพลิกศพ มิใช่ว่าเป็นการยึดหน่วงศพเพื่อการรับชำระค่ารักษาพยาบาลซึ่งเรื่องนี้มีแพทย์และสถานพยาบาลหลายแห่งไม่เข้าใจ และมีความต้องการที่จะให้มีการยึดหน่วงศพไว้เพื่อการรับชำระค่ารักษาพยาบาลจนเกิดเป็นกรณีพิพาทถึงขั้นฟ้องร้องและเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์แล้วก็มี

ข้อควรระวัง

ก. ต้องระวังว่าพนักงานสอบสวนอาจใช้เทคนิกให้ภาระตกอยู่กับฝ่ายสถานพยาบาลหรือฝ่ายแพทย์ เช่น เป็นความต้องการของสถานพยาบาลหรือของแพทย์ที่จะให้มีการผ่าศพตรวจซึ่งมิใช่เช่นนั้น เพราะระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยเป็นระบบตำรวจ พนักงานสอบสวนจึงเป็นเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพที่มีอำนาจอย่างเต็มที่ในเรื่องการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งอาจมีการชันสูตรพลิกศพแต่เพียงภายนอก การให้มีการส่งชิ้นส่วนของศพเพื่อการตรวจต่อหรืออาจส่งศพเพื่อผ่าศพตรวจเพิ่มเติมก็ได้

ข. เมื่อพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ให้ดำเนินการอย่างไร เพียงใด แพทย์ผู้ร่วมในการชันสูตรพลิกศพสามารถระบุในเอกสาร "บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ" ว่าพนักงานสอบสวนต้องการอย่างใด เช่น

- ให้ส่งศพตรวจ ณ ที่ใด
- ไม่ต้องการให้ส่งศพเพื่อผ่าตรวจ และมอบศพให้กับญาติโดยทันที

ค. กรณีที่พนักงานสอบสวนมีแพทย์ผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพเป็นแพทย์อื่นที่มิใช่แพทย์ในสถานพยาบาลดังกล่าว ให้แพทย์และ/หรือพยาบาลที่อยู่ ณ เวลาทำการชันสูตรพลิกศพทำการบันทึกว่าพนักงานสอบสวนสั่งให้ดำเนินการอย่างใดกับศพไว้ในรายงานแพทย์ (staff note) หรือในบันทึกของพยาบาล (nurse note) ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงกรณีที่มีการกล่าวอ้างถึงสถานพยาบาลในทางที่เป็นลบ

ง. ระวังในข้อความที่พนักงานสอบสวนมักใช้ว่า "ให้ดำเนินการตามกฎหมายและให้ศพกับญาติอย่างเร็วที่สุด" เพราะอาจเป็นการให้แพทย์หรือฝ่ายแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพรวมถึงผ่าศพตรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์แห่งการชันสูตรพลิกศพ แล้วจึงให้ศพกับญาติหรือฝ่ายผู้ป่วย แต่ดูเหมือนว่าพนักงานสอบสวนจะบอกว่าให้แพทย์หรือฝ่ายแพทย์มอบศพให้กับญาติหรือฝ่ายผู้ป่วยได้เลยโดยมิต้องทำการส่งศพตรวจผ่าศพหรือชันสูตรพลิกศพอย่างหนึ่งอย่างใด เพราะการเขียนว่าให้กระทำตามกฎหมายหรือขั้นตอนตามกฎหมายนั้นไม่ได้ขยายความว่าทำอย่างไร

จ. อย่างน้อยที่สุดจะต้องมีการบันทึกในเอกสารของสถานพยาบาลด้วยว่าพนักงานสอบสวนต้องการให้ดำเนินการอย่างใดและดำเนินการอย่างใดไปแล้วบ้าง

6. เมื่อพนักงานสอบสวนต้องการอย่างไรเกี่ยวกับศพให้กระทำตามที่พนักงานสอบสวนต้องการ เช่น

6.1 ไม่ต้องการให้มีการชันสูตรพลิกศพ

6.2 ให้มีการชันสูตรพลิกศพแต่ไม่ต้องการให้ผ่าศพ หรือเก็บ หรือตัดส่วนหนึ่งส่วนใดของศพออกมาอย่างเด็ดขาด

6.3 ให้มีการชันสูตรพลิกศพและให้มีการเก็บส่วนหรือชิ้นส่วนของศพเพื่อการตรวจต่อ แต่มอบศพให้กับฝ่ายผู้ตายได้เลยโดยมิต้องทำการส่งศพเพื่อ

ตรวจต่อ

6.4 ให้มีการชันสูตรพลิกศพ และ

ก. ต้องการส่งศพเพื่อตรวจต่อ (มาตรา 151 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ข. เก็บบางส่วนจากศพเพื่อการส่งตรวจร่วมกับต้องการส่งศพเพื่อตรวจต่อ (มาตรา 151 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

7. การดำเนินการตามข้อ 6.1-6.4 จะส่งผลต่อการที่ฝ่ายสถานพยาบาลหรือฝ่ายแพทย์ต้องดำเนินการต่อไปด้วย เช่น

7.1 กรณีเป็นตามข้อ 6.1 แพทย์ต้องปฏิบัติตาม แต่แพทย์จะไม่เกี่ยวข้องกับ

ก. บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ

ข. รายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ

ค. รายงานการตรวจศพ

แต่แพทย์จะให้รายละเอียดได้เฉพาะในส่วนของการตรวจรักษาผู้ป่วยจนกระทั่งถึงแก่ความตายเท่านั้น และเอกสารนี้

ข้อ 1 เป็นเอกสารฝ่ายเดียว มิใช่เอกสารที่ทำร่วมกับพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด จึงมิอาจใช้แทนบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพได้

ข้อ 2 ถ้าพนักงานสอบสวนสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ แต่จะไม่ทำเอกสารในข้อ 7.1 ก. ข. และ ค. ให้เด็ดขาด

หมายเหตุ

ถ้าแพทย์รู้ถึงเรื่องเอกสารที่พนักงานสอบสวนจะต้องได้รับหรือต้องจัดทำกรณีการตายผิดธรรมชาติในข้อ 7.1 ก. ข. และ ค. แล้ว ก็อาจแจ้งกับพนักงานสอบสวนด้วยว่าเอกสารเหล่านี้มีความสำคัญในทางคดีสำหรับพนักงานสอบสวน แต่แพทย์ไม่สามารถช่วยจัดทำได้ถ้ามิได้มีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจส่งผลถึงการทำงานของพนักงานสอบสวนในฐานะเป็นเจ้าพนักงานได้ (แต่การเตือนต้องระวังด้วย เพราะอาจเท่ากับเป็นการสอน การดูหมิ่นกลาย ๆ กับการทำงานของพนักงานสอบสวน หาว่าพนักงานสอบสวนไม่ทราบถึงเรื่องดังกล่าว ก็อาจเกิดความไม่เข้าใจกับพนักงานสอบสวนได้ ทางที่ดีต้องใช้คำที่นุ่มนวลในการพูดและอธิบาย)

7.2 กรณีเป็นตามข้อ 6.2 แพทย์ต้องอธิบายว่าแม้ว่าจะมีบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ แต่ก็อาจไม่ได้ข้อเท็จจริงถึงวัตถุประสงค์แห่งการชันสูตรพลิกศพที่แท้จริง (คือผู้ตายเป็นใคร ตายมานานเท่าใด สาเหตุแห่งการตาย และพฤติกรรมที่ตาย) ได้ถ้าไม่ได้มีการให้เก็บวัตถุพยานบางอย่างเพื่อการวิเคราะห์ หรือส่งศพเพื่อการตรวจต่อ

7.3 กรณีเป็นไปตามข้อ 6.3 แม้ว่าจะมีการเก็บวัตถุพยาน เช่น การเก็บเลือด คราบที่มือ ปัสสาวะ สิ่งที่ติดมากับตัวผู้ตายแล้ว แต่ก็อาจไม่สามารถให้คำตอบที่ดีที่สุดและอาจไม่บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพได้ ถ้าพนักงานสอบสวนต้องการเช่นนั้นก็ต้องปฏิบัติตามเช่นนั้น

7.4 กรณีตามข้อ 6.2 ต้องถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับฝ่ายแพทย์ที่เกี่ยวข้องและฝ่ายพนักงานสอบสวนเองเพราะจะมีผู้ที่เข้าร่วมในการให้รายละเอียดการตายได้อย่างมาก คือผู้ที่ทำการผ่าศพตรวจนั่นเอง และจะมีรายงานการตรวจศพเข้าประกอบกับบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพและรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางคดีอย่างมาก ยิ่งพนักงานสอบสวนได้พยานเอกสาร พยานบุคคล และพยานวัตถุอื่นประกอบด้วยแล้ว จะทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ซึ่งในเรื่องนี้พนักงานสอบสวนทราบดีอยู่แล้ว แต่แพทย์อาจกระทำในเชิงให้ความเห็นกับพนักงานสอบสวนได้เช่นกัน แต่ต้องกระทำโดยวิธีที่นุ่มนวลที่สุด มิให้เห็นว่า

เป็นการสอนพนักงานสอบสวนในการดำเนินการกับการตายผิดธรรมชาติ

กรณีที่ฝ่ายผู้ป่วยเข้ามาขัดขวางการดำเนินการกู้ชีพ

สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบันทึกไว้ถึงพฤติกรรมของฝ่ายผู้ป่วยที่เข้ามาขัดขวางเพื่อการดำเนินการกู้ชีพให้กับผู้ป่วยเมื่อถึงภาวะวิกฤต เพื่อแสดงให้เห็นว่าทางฝ่ายสถานพยาบาลได้พยายามอย่างเต็มที่ในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยแล้ว แต่การที่ผู้ป่วยเสียชีวิตนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการเข้าขัดขวางในกระบวนการกู้ชีพนั่นเอง เพื่อป้องกันผลในทางลบที่อาจเกิดขึ้นกับแพทย์หรือบุคลากรในสถานพยาบาล เช่นถูกกล่าวหาว่าทอดทิ้งผู้ป่วยจนผู้ป่วยถึงแก่ความตาย ซึ่งอาจดูเหมือนว่าสอดคล้องกับการที่ทางฝ่ายผู้ป่วย (บางส่วน) ต้องการให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตาย (แต่ทางฝ่ายแพทย์ไม่มีทางทราบได้ว่าจะมีฝ่ายผู้ป่วยฝ่ายอื่นอีกหรือไม่ที่มีความเห็นขัดแย้งออกไป)

หมายเหตุ

1. การที่ผู้หนึ่งผู้ใดขัดขวางกระบวนการกู้ชีพอาจเข้าข่าย**มีเจตนาฆ่าผู้อื่น**ได้ ซึ่งเป็นความผิดทางกฎหมายอาญา[5] โดยประการที่เล็งเห็นผลได้ว่าการขัดขวางดังกล่าวจะทำให้แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ไม่สามารถช่วยเหลือ (กู้ชีพ) ผู้ป่วยได้อย่างเต็มที่ และผู้ป่วยถึงแก่ความตายในที่สุด อย่างไรก็ตามทางฝ่ายแพทย์ย่อมไม่สมควรที่จะเปิดประเด็นดังกล่าวขึ้นก่อน เว้นเสียแต่ฝ่ายแพทย์จะถูกกล่าวหาในทางลบประการหนึ่งประการใดที่ทำให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตาย

2. กรณีที่เกิดนี้มิใช่เกิดกับผู้เขียนเท่านั้น เพราะเมื่อไม่นานมานี้ (23 สิงหาคม 2545) ผู้เขียนได้รับการปรึกษามาจากแพทย์ในจังหวัดหนึ่งในภาคอิสาน เป็นกรณีแทบจะเหมือนกับกรณีตัวอย่างข้างต้นที่ผู้ป่วยได้รับสารพิษพาราควอทและญาติต้องการให้ย้ายโรงพยาบาลจากโรงพยาบาล 30 เตียงไปสู่โรงพยาบาลจังหวัด แล้วต่อมาขอให้แพทย์จำหน่ายผู้ป่วยกลับบ้านเพื่อให้ไปตายที่บ้าน และเกิดเป็นเรื่องราวขึ้นเพราะไม่สามารถดำเนินการเรื่องศพต่อได้เนื่องจากไม่มีหนังสือรับรองการตาย และยังมีกรณีทางพนักงานสอบสวนอีกเพราะเป็นการตายผิดธรรมชาติ

ข้อที่พึงระลึก

สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทางแพทย์และสถานพยาบาลจะต้องระลึกไว้เสมอคือการที่จะต้องแยกการบำบัดรักษาพยาบาลผู้ป่วยออกจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ทั้งนี้เพราะการดูแลบำบัดรักษาพยาบาลผู้ป่วยนั้นเป็นเรื่องชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทางจริยธรรม ส่วนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการรักษาพยาบาลเป็นเรื่องทางแพ่ง หมายความว่าแพทย์และทางสถานพยาบาลจะต้องให้การรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่มีความจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่โดยเฉพาะในสภาวะที่เสี่ยงหรือวิกฤตโดยไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องค่าใช้จ่าย จนกระทั่งผู้ป่วยอยู่ในภาวะคงที่ (Stable) จึงจะสามารถดำเนินการเป็นประการอื่นต่อไปได้ แพทย์และทางฝ่ายสถานพยาบาลจะต้องไม่คำนึงถึงเรื่องที่ผู้ป่วยหรือฝ่ายผู้ป่วยจะมีค่าใช้จ่ายหรือไม่ เข้ามามีส่วนในการเลือกที่จะให้การดำเนินการทางการแพทย์ ทั้งนี้เพราะการที่ผู้ป่วยอยู่ในภาวะอันต้องได้รับการดำเนินการทางการแพทย์เป็นการด่วน แต่กลับไม่ได้รับการดำเนินการทางการแพทย์นั้นอาจเข้าข่ายการงดเว้นการที่จักต้องกระทำ เป็นผลให้เกิดผลในทางร้ายกับผู้ป่วย ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล หรือการที่ไม่ช่วยเหลือผู้ป่วยในขณะที่มีอันตรายถึงชีวิตซึ่งแพทย์สามารถช่วยได้ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องในทางอาญาทั้งสิ้น ต่างจากเรื่องค่ารักษาพยาบาลซึ่งเป็นเรื่องทางแพ่งดังได้กล่าวมาแล้ว

สรุป

กรณีพิพาทระหว่างแพทย์กับกลุ่มญาติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยหรือผู้ตายเพราะไม่เข้าใจในขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องพึงระวังอย่างมาก แพทย์หรือทางสถานพยาบาลจะต้องหาทางดำเนินการโดยเทคนิกที่นุ่มนวลและเหมาะสม เพื่อให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจถึงความจำเป็นในการที่จะต้องดำเนินการในแต่ละกรณี ไม่ว่าจะเป็นการที่ไม่อาจจำหน่ายหรือเคลื่อนย้ายผู้ป่วยออกจากสถานพยาบาลได้เพราะผู้ป่วยยังไม่อยู่ในภาวะที่คงที่ (stable) หรือในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพเมื่อเป็นการตายผิดธรรมชาติเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ทั้งนั้นแพทย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจและต้องอธิบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นญาติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้าใจ เพื่อมิให้เกิดกรณีพิพาทอันไม่พึงประสงค์หรือทำผิดกฎหมายบ้านเมือง อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหาอันไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว สิ่งที่ควรระลึกไว้เสมอก็คือการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ขอให้แพทย์พึงระลึกว่าขณะนี้สังคมกำลังจับจ้องพฤติกรรมในวิชาชีพแพทย์อยู่อย่างใกล้ชิด

เอกสารอ้างอิง

1. พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา, นคร พจนวรพงษ์. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นครหลวง, 2523.
2. วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์. แพทย์กับกฎหมายพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร: ศุภวนิชการพิมพ์, 2544.
3. เสถียร วิชัยลักษณ์, สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์. พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร์ พ.ศ. 2534. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นีติเวชช์ 2536.
4. พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525. แพทยสภาสาร 2526; 12: 1-24.
5. นคร พจนวรพงษ์, พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา. ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นครหลวง, 2538.
6. นคร พจนวรพงษ์, พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นครหลวง, 2538: 217-23.
7. ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. ย่อหลักกฎหมายละเมิด. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, 2538: 143-9.
8. วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์, จันทรพิมพ์ เจียมพงศ์พันธุ์. อุบัติเหตุกับความรับผิดทางแพ่ง. วารสารอุบัติเหตุ 2542; 18: 15-28.
9. จิตติ ติงศภัทิย์, ยล ธีรกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452. พระนคร: เนติบัณฑิตสภา, 2503: 616.
10. วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. นิติเวชสาธก ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2530: 169.
11. พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 และข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ฯลฯ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2542.
12. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2542 ราชกิจจานุเบกษา 2542; 116(137ก): 1-7.